

wel thuis doorbrengen.¹ Wij hebben geen overzicht van alle plaatsen waar zich werkkampen bevonden, evenmin van alle projecten waaraan gewerkt werd, maar tot die projecten behoorden in elk geval de bouw van een grote fabriek voor synthetische benzine te Blechhammer (zie kaart VII op pag. 792) en de aanleg van nieuwe spoorlijnen en van een nieuw traject van de *Reichsautobahnen*. In de bouwsector zijn er evenwel nog tal van andere projecten geweest; ook werd er gewerkt in de metaalindustrie. Veelal werden de Joden voor al dat werk in de jaren '40 en '41 eerst grondig geschoold, hetzij als betonvlechter, hetzij als metaalbewerker. De kampen waarin zij ondergebracht waren en ook, toen de bevolking uit de ghetto's van Opper-Silezië in de gaskamers van het nabije Auschwitz-complex uitgeroeid werd, ondergebracht bleven (maar nu zonder betaling), heetten '*Zwangsarbeitslager für Juden*'. Er waren er tientallen, daaronder, schijnt het, aanvankelijk twee die als *Durchgangslager* fungeerden (centra voor de verdeling der werkkrachten): een in Sosnowitz, een in Gogolin; later kwamen er méér *Durchgangslager*. De gehele organisatie van deze *Zwangsarbeitslager* en *Durchgangslager* had met het *SS-Wirtschafts- und Verwaltungshauptamt* en de 'officiële' concentratiekampen niets te maken: zij ressorteerde onder de *Regierungspräsident* van het district Oppeln, *SS-Brigadeführer* Albrecht Schmelt, die zich sieren mocht met de titel van '*Sonderbeauftragter des Reichsführers-SS für fremdvölkische Arbeit in Oberschlesien*' (in feite strekte zijn organisatie zich tot geheel Silezië uit), anders gezegd: Himmler had goedgekeurd dat Schmelt náást Pohl, de chef van het *SS-Wirtschafts- und Verwaltungshauptamt*, een organisatie van dwangarbeiders opgebouwd had, en dat waren er niet zo weinigen: in '41 vermoedelijk meer dan vijftigduizend.

In Schmelt's *Zwangsarbeitslager* vond men geen *SS*'ers: geen kamp-*SS*'ers en geen bewakings-*SS*'ers. Hun plaats was er ingenomen door functionarissen en manschappen van de *Ordnungspolizei* en van de *SA*, ook wel door oud-militairen van de *Wehrmacht*, en, wat de organisatie van het werk op de projecten betrof, door personeel van de bedrijven of organisaties te welker behoefte gewerkt werd; soms was dat de *Organisation Todt*. In verscheidene van deze *Zwangsarbeitslager* waren, ook toen het uitroeien der Joden al begonnen was, de omstandigheden nog redelijk, soms werden zelfs de zieken in aparte kampen bijeengebracht waar zij konden herstellen. Er waren echter ook werkkampen waar veel Joden stierven of van waaruit (van begin '42 af) zieken naar de gaskamers van Auschwitz op transport gesteld werden.

¹ In '42 is bij de Joodse werkkampen in ons land hetzelfde systeem gevolgd.